

Republika e Kosovës
Republic of Kosovo - Republika Kosova
Kuvendi - Skupština – Assembly

Zakon br. 05/L-025

O MENTALNOM ZDRAVLJU

Skupština Republike Kosova,

Na osnovu člana 65. (1) Ustava Republike Kosova,

Usvaja:

ZAKON O MENTALNOM ZDRAVLJU

POGLAVLJE I
OPŠTE ODREDBE

Član 1.
Cilj

Cilj ovog zakona je zaštita i promovisanje mentalnog zdravlja, spečavanje problema koji su vezani sa njim, garantovanje prava i poboljšanje života umno poremećenih osoba.

Član 2.
Delokrug

Ovim zakonom se definišu procedure i uslovi zaštite mentalnog zdravlja preko osiguranja zdravstvene zaštite, povoljna socijalna sredina koja odgovara osobama sa mentalnim poremećajem i preventivna politika za zaštitu mentalnog zdravlja.

Član 3 Definicije

1. Izrazi upotrebljeni u ovom zakonu imaju sledeće značenje:

1.1. **Mentalno zdravlje** – se smatra stanje u kome individua ostvaruje svoj potencijal, može da se nosi sa normalnim životnim stresovima, može da bude produktivan i da da svoj doprinos sebi i svojoj zajednici;

1.2. **Mentalni poremećaj** - suštinski poremećaj misli, osećanja, percepcije, orijentacije ili sećanja koji narušava ponašanje, rasuđivanje i kapacitet osobe da shvati stvarnost ili sposobnost osobe u ispunjavanju životnih zahteva kao rezultat mentalne bolesti, umne zaostalosti koju prati patološka agresivnost ili ozbiljna neodgovornost kao i poremećaji zbog zloupotrebe alkohola i droga;

1.3. **Ustanova mentalnog zdravlja**- zdravstvena ustanova koja pruža mogućnosti za dijagnostiku, tretman i rehabilitaciju osoba sa mentalnim poremećajima;

1.4. **Psihijatar** - lekar specijalista iz oblasti psihijatrije ili neuropsihijatrije;

1.5. **Dete** - lice koje nije navršilo osamnaest (18) godina života;

1.5.1. **maloletnik** - lice između četrnaest (14) i osamnaest (18) godina života;

1.5.1.1. **mlađi maloletnik** - lice između četrnaest (14) i šesnaest (16) godina života;

1.5.1.2. **stariji maloletnik** - lice između šesnaest (16) i osamnaest (18) godina života.

1.6. **Multidisciplinarni timovi** - timovi sastavljenih od stručnjaka iz više oblasti, kao što su lekari, medicinske sestre, psiholozi, socijalni radnici, psihosocijalni savetnici, terapeuti za rad, logopedi, terapeuti za razvoj ili drugi stručnjaci, koji deluju na koordinisan način, u skladu sa odgovarajućim protokolima za održavanje i poboljšanje mentalnog zdravlja;

1.7. **Prijem u zdravstvenu ustanovu** - postupak od dolaska ili dovođenja lica u ovu ustanovu, do donošenja odluke o dobrovoljnom tretmanu ili zadržavanju bez pristanka u toj ustanovi;

1.8. **Zaštita mentalnog zdravlja** - skup radnji i mera koje utiču na postavljanje dijagnoze i tretmana rehabilitacije lica sa mentalnim poremećajima, kao i sve ostale mere koje utiču na prevenciju ovih poremećaja;

1.9. **Informisana saglasnost** - pristanak izdat od lica koje ima sposobnost da razume sadržaj i posledice davanja saglasnosti ili odbijanja saglasnosti;

1.10. **Rehabilitacija** - povraćaj i očuvanje adaptacije socijalnih veština lica sa mentalnim poremećajem;

1.11. **Stigma** - ponašanje omalovažavanja, ponižavanje ili nepoštovanja lica sa mentalnim poremećajem;

1.12. **Tretman** - niz postupaka procene, dijagnostike, tretmana i rehabilitacije, koji podrazumeva odnos između pacijenta i multidisciplinarnog tima ustanova zaštite mentalnog zdravlja i drugih aktera uključenih u zdravstvenoj zaštiti;

1.13. **Dobrovoljni tretman** - tretman na zahtev ili saglasnost lica koje pate od mentalnih poremećaja ili na zahtev pravnog zastupnika;

1.14. **Tretman bez dobrovoljnog pristanka** - tretman lica koje pati od ozbiljnog mentalnog poremećaja, koji se obavlja bez njegovog-njenog pristanka i koji je odobren sudskom odlukom;

1.15. **Elektrokonvulzivna terapija** - tretman mentalnih poremećaja koje se sprovodi tako što se kroz telo propušta električna struja u cilju lečenja specifičnih slučajeva otpornih na druge oblike tretmana;

1.16. **Univerzitetsko bolnička i klinička služba Kosova UBKSK-** je nezavisna zdravstvena organizacija od posebnog javnog značaja na nivou drugostepene i trećestepene zdravstvene nege u svojstvu pravnog lica, koje ima prava, obaveze, odgovornosti i nadležnosti u skladu sa Zakonom o zdravstvu;

1.17. **Psihijatrijsko-zakonska komisija** – profesionalna komisija koja ocenjuje mentalno stanje klijenta-pacijenta.

Član 4.

Zaštita i promovisanje mentalnog zdravlja

Zaštita i promovisanje mentalnog zdravlja se vrši merama koje doprinose obezbeđenju ili ponovnom uspostavljanju mentalne ravnoteže pojedinca, poutem jačanja individualnih kapaciteta, promovisanja integriteta, poboljšanja prihvatanja i borbe protiv diskriminacije i stigmatizacije u njegovoj društvenoj sredini.

Član 5.

Opšta načela usluga zaštite mentalnog zdravlja

1. Opšta načela usluga zaštite mentalnog zdravlja su:

1.1. jednak tretman bez diskriminacije za lica sa mentalnim poremećajima , u funkciji poštovanja fizičkog integriteta i ljudskog dostojanstva;

1.2. pružanje zdravstvene zaštite za lica sa mentalnim poremećajima u što manje restriktivnom okruženju , posebno na lokalnom nivou , kako bi se izbeglo maksimalno iseljavanje iz porodičnog okruženja i olakšala njihova integracija i socijalna rehabilitacija;

1.3. stvaranje olakšica kroz programe i projekte koje sprovode organi koji su nadležni za ova lica kao i njihove porodice u cilju njihovog uključivanja u društveni život;

1.4. pružanje zaštite za lica sa mentalnim poremećajima od strane multidisciplinarnih timova koji na kompleksan način odgovaraju na medicinske, psihološke, socijalne i rehabilitacijske potrebe;

1.5. ostvarivanje prava lica sa mentalnim poremećajima u skladu sa međunarodnim aktina koji se sprovode na Kosovu;

1.6. na svim instancama u kojima su osobe mlađe od osamnaest (18) godina , uzima se kao vodeći faktor u donošenju odluke princip zaštite najboljeg dečijeg interesa.

Član 6. **Prava lica sa mentalnim poremećajima**

1. Lica sa mentalnim poremećajima imaju pravo na:

1.1. Ustavom zagantovana prava i slobode;

1.2. zdravstvene pristupačne i efikasne usluge u jednakim uslovima kao i ostali pacijenti;

1.3. tretman i zaštitu, zasnovanu na poštovanju ličnosti i dostojanstva;

1.4. prihvatanje ili neprihvatanje predložene dijagnostičke i terapijske intervencije, osim drugih slučajeva predviđenih ovim zakonom;

1.5. informisanje o njihovim pravima , kao i da budu deo izrade individualizovanog plana tretmana;

1.6. zahtevanje nadoknade za štetu nastalu greškom u tretmanu ili mogućom zloupotrebom;

1.7. preispitivanje zahteva prisilne hospitalizacije ili prisilnog lečenja;

1.8. poverljivost podataka koji se odnose na njihovo zdravstveno stanje;

1.9. nenasilno ispitivanje radi medicinskog pregleda u cilju utvrđivanja mogućeg mentalnog poremećaja, osim izuzetih slučajeva u skladu sa procedurama utvrđenim ovim zakonom;

1.10. obezbeđenje odgovarajućih životnih, higijenskih, prehrambenih i sigurnosnih uslova;

1.11. žalbu na pružanje usluga mentalnog zdravlja.

2. Ostvarivanje prava lica sa mentalnim poremećajima može se ograničiti samo u slučajevima predviđenim zakonskim odredbama na snazi. Ova ograničenja zavise od zdravstvenog stanja klijenta i ne mogu ugroziti suštinsku slobodu i ljudska prava koja su garantovana međunarodnim konvencijama prihvaćenim Ustavom Republike Kosova.

Član 7. Poverljivost

Lica koja obavljaju delatnost predviđenu ovim zakonom, obavezna su da čuvaju poverljivost svih informacija koje su dobili od pacijenta u zdravstvenoj ustanovi. Ova lica su izuzeta od obaveze čuvanja službene tajne samo u slučaju kada se informacija daje lekaru koji leči pacijenta i / ili organima socijalne podrške, kao i organima koja imaju pravo po zakonu da zahtevaju ovu informaciju u skladu sa zakonskim odredbama na snazi o zaštiti ličnih podataka.

Član 8. Zaštita od diskriminacije i neljudskog tretmana

1. Licima sa mentalnim poremećajima se obezbeđuje efikasna zaštita od diskriminacije i bilo kojeg oblika ponašanja koji podstiče diskriminaciju, u skladu sa zakonom i zakonskim odredbama na snazi.
2. Zabranjuje se svaka povreda, poniženje, tortura, kažnjavanje ili neljudski tretman lica sa mentalnim poremećajima.

Član 9. Oduzimanje ili ograničenje poslovne sposobnosti

1. Zabranjeno je oduzimanje ili ograničenje poslovne sposobnosti lica sa mentalnim poremećajima, sa izuzetkom slučajeva predviđenim u zakonskim odredbama na snazi. U posebnim slučajevima, ova mera može se predložiti na zahtev psihijatrijsko-pravne komisije. Odgovarajuća odluka se donosi od strane suda u skladu sa zakonskim odredbama na snazi.
2. Delokrug, nadležnosti, sastav i mandat psihijatrijsko-pravne komisije, biće regulisana podzakonskim aktima Ministarstva zdravlja.
3. Rukovodilac službe mentalnog zdravlja specijalizovane za ležaje i/ili druga lica koja imaju legitimne interese, treba da obaveste osnovni sud ukoliko konstatuju da zakonski staratelj lica sa mentalnim poremećajem ne ispunjava svoje obaveze. U ovom slučaju, sud odlučuje o zameni staratelja.
4. Mere u slučaju neispunjavanja zahteva, saradnje i porodičnog starateljstva /zakonskog starateljstva nad bolesnikom sa ozbiljnim mentalnim poremećajem regulišu se posebnim pozakonskim aktom donetim od strane Ministarstva zdravlja.

POGLAVLJE II

USLUGE MENTALNOG ZDRAVLJA

Član 10.

Kategorije usluga

1. Zaštita mentalnog zdravlja obavlja se preko zdravstvenih usluga:

- 1.1. primarne zdravstvene zaštite;
- 1.2. sekundarne zdravstvene zaštite;
- 1.3. tercijarne zdravstvene zaštite.

Član 11.

Služba primarne zdravstvene zaštite

1. Usluga primarne zdravstvena zaštite mentalnog zdravlja je usluga koju pružaju porodični lekari i ambulantna služba koji rade u institucijama primarne zdravstvene nege.

2. Služba primarne zdravstvene zaštite zasnovana je na osnovnom paketu usluga primarne zdravstvene zaštite koje uključuju identifikaciju, upućivanje i praćenje klijenta sa mentalnim poremećajima.

Član 12.

Služba sekundarne zdravstvene zaštite

1. Usluge mentalnog zdravlja na sekundarnom nivou zdravstvene zaštite su u sklopu UBKSK-a i pružaju se preko:

- 1.1. psihijatrijskih departmana u okviru opštih bolnica;
- 1.2. centara za mentalno zdravlje u zajednici i Kućne integracija;
- 1.3. centra za integracija, rehabilitaciju, resocijalizaciju hroničnih psihijatrijskih bolesnika u Štimlju.

Član 13.

Služba tercijarne zdravstvene zaštite

1. Usluge mentalnog zdravlja na tercijalnom nivou pruža UBKSK u okviru:

- 1.1 . klinike za psihijatriju;
- 1.2 . odgovarajuće institucije za forenzičku psihijatriju;

1.3 . odgovarajuće institucije za za bolesti zavisnosti.

Član 14. **Usluge mentalnog zdravlja za dehu**

1. Službe mentalnog zdravlja za decu su sastavni deo svih kategorija usluga mentalnog zdravlja, predviđenim u članu 10. stav 1.1. članu 12. stav 1.1. i članu 13. stav 1.1. ovog zakona.
2. U bolničkim službama mentalnog zdravlja, deca ne mogu biti smeštena u zajedničkim prostorijama sa odraslim osobama.
3. U slučaju nedobrovoljnog tretmana i odluke u skladu sa starosnim dobom i zrelosti deteta mora se imati u vidu mišljenje deteta.

Član 15. **Menadžiranje usluga mentalnog zdravlja**

1. Usluge mentalnog zdravlja na primarnom nivou zdravstvene zaštite menadžiraju se na osnovu statuta glavnih centara porodične medicine, dok se usluge mentalnog zdravlja sekundarnog i tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite menadžiraju na osnovu statuta UBKSK-a.
2. Na svim nivoima usluga mentalnog zdravlja primenjuju se jedinstveni programi tretmana zasnovani na naučnim podacima i protokolima koje su predložili Komore zdravstvenih profesionalaca a koje je odobrilo Ministarstvo zdravlja.

POGLAVLJE III **PODIZANJE OPŠTE SVESTI O MENTALNIM POREMEĆAJIMA**

Član 16. **Porodična nega**

1. Odgovorni državni organ garantuje psihološku i psiho-pedagošku podršku, zatim usluge pojedinačne ili porodične pomoći, kao i finansijsku pomoć kroz šeme koje su predviđene zakonskim odredbama za lica sa ograničenim sposobnostima i lica sa mentalnim poremećajima.
2. Porodice lica sa mentalnim poremećajima, u saradnji sa državnim odgovornim ustanovama i neprofitnim organizacijama koje se bave negom, tretmanom i rehabilitacijom lica sa mentalnim poremećajima, vode brigu i pružaju podršku ovim licima kako bi se lakše integrisali u porodici, zajednici i društvu.
3. Organi lokalne samouprave i centri za socijalni rad u okviru svojih nadležnosti, u saradnji sa zdravstvenim strukturama, preduzimaju sve mere za pružanje pomoći licima sa mentalnim poremećajima i njihovim porodicama.

Član 17.
Ponovno profesionalno osposobljavanje

1. Lica sa mentalnim poremećajima imaju pravo da imaju koristi od politike osposobljavanja i ponovnog osposobljavanja ukoliko im to dozvoljava njihovo zdravstveno i obrazovno stanje.
2. Način korišćenja povlastica i obuhvaćanje lica sa mentalnim poremećajima u oblasti politika profesionalnog osposobljavanja utvrđuje se na osnovu zakonskih odredbi na snazi.

Član 18.
Mentalno zdravlje u rezidencijalnim ustanovama socijalne zaštite

1. Licima koja se nalaze u rezidencijalnim ustanovama socijalne zaštite pružaju se jednake usluge savetovanja, tretmana, rehabilitacije i zaštite mentalnog zdravlja, prema zdravstvenim standardima odobrenim od strane Ministarstva zdravstva.
2. Način organizovanja i pružanje usluga propisanih u stavu 1. ovog člana utvrđuje se posebnim podzakonskim aktom predloženim od strane Ministarstva zdravlja, u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalne zaštite koje usvaja Vlada.

POGLAVLJE IV
TRETMAN U SLUŽBAMA MENTALNOG ZDRAVLJA
SPECIJALIZOVANE ZA LEŽAJE

Član 19.
Dobrovoljni pristanak na tretman

1. Lice sa mentalnim poremećajem dobrovoljno pristaje na tretman u specijalizovanoj službi mentalnog zdravlja sa ležajima, nakon što da pismenu saglasnost, pod uslovom da je prethodno informisan.
2. Za maloletna lica ili lica sa ograničenim sposobnostima delovanja, saglasnost daje njihov staratelj ili zakonski zastupnik. U slučaju da je maloletnik ili lice sa ograničenim sposobnostima u stanju da izrazi svoje mišljenje, a podlegao je tretmanu na zahtev staratelja ili zakonskog zastupnika, on ima prava da podnese žalbu protiv te odluke pri sudu za nezavisno zastupanje.
3. Informisana saglasnost se obezbeđuje preko diskusije sa pacijentom o prirodi i svrhi predložene terapijske intervencije . Sadržaj diskusije i obrazac za informisanu saglasnost su deo kliničkog kartona pacijenta . Pacijent potpisuje dobrovoljni pristanak na kliničkom kartonu kao i na obrazcu za informisanu saglasnost.
4. Lice sa mentalnim poremećajem upućuje se u službu mentalnog zdravlja specijalizovanu za ležaje , nakon prethodnog ispitivanja od strane lekara primarne zdravstvene zaštite, službe za mentalno zdravlje u zajednici ili druge javne ili privatne zdravstveno ambulantne službe.

5. Lice sa mentalnim poremećajem , staratelj ili zakonski zastupnik imaju pravo na prekid, odbijanje ili žalbu u bilo kom trenutku postupku tretmana , koji se može protivurečiti samo kada su ispunjeni kriterijumi za tretman lica bez dobrovoljnog pristanka.

6. Tretman lica sa mentalnim poremećajem sa dobrovoljnim pristankom u službi mentalnog zdravlja specijalizovane za ležaje, u nijednom slučaju ne može poslužiti cilju preispitivanja poslovne sposobnosti , osim u specifičnim slučajevima kada to zahteva nadležna komisija u okviru Ministarstva rada i socijalne zaštite.

Član 20.

Tretman bez dobrovoljnog pristanka

1. Subjekt tretmana bez dobrovoljnog pristanka je lice koje je protiv svoje volje smešteno u službu mentalnog zdravlja specijalizovane za ležaje, ili koje je nakon dobrovoljnog pristanka na tretman prisilno zadržano, prema utvrđivanju Komisije lekara specijalista.

1.1. delokrug, nadležnosti, sastav i mandat Komisije lekara specijalista, utvrđuje se podzakonskim aktima koje donosi Ministarstvo zdravlja.

2. Slučajevi za koje se smatra da jedno lice sa mentalnim poremećajem treba tretirati bez dobrovoljnog pristanka su:

2.1. postoji ozbiljan mentalni poremećaj koji ograničava njenu-njegovu sposobnost razumevanja ili kontrolu njegovog / njenog ponašanja;

2.2. postoji verovatna opasnost da ugrožava svoj život, zdravlje, bezbednost i vitalne egzistencijalne interese drugih subjekata; / Bez pristanka dobrovoljnog tretmana lice ugrožava svoj život, zdravlje ili bezbednost, ali i drugih osoba;

2.3. su prethodno iscrpljene sve mogućnosti zdravstvenog tretmana u zajednici i kada je neophodno lečenje u službi mentalnog zdravlja specijalizovane za ležaje, u skladu sa principima što manjeg ograničavanja tretmana;

2.4. kada je mišljenje pacijenta uzeto u obzir;

2.5. kada nema na raspolaganju manje interventih mera za pružanje potrebne nege.

3. Odluku o tretmanu bez dobrovoljnog pristanka donosi Komisija lekara specijalista jedino nakon obavljenog pregleda. Mentalno poremećeno lice, njegova uža porodica ili zakonski staratelj imaju pravo da budu informisani o razlozima ove odluke i o pravima pacijenta u tom stanju.

4. Tretman bez dobrovoljnog pristanka lica sa mentalnim poremećajem u službi mentalnog zdravlja specijalizovane za ležaje, u nijednom slučaju ne može poslužiti cilju preispitivanja poslovne sposobnosti.

5. Postupci tretmana i informisanja pacijenta i drugih zainteresovanih osoba obavljaju se u skladu sa zakononskim odredbama na snazi.

Član 21.

Pravo lica koji je podvrgnut tretmanu bez dobrovoljnog pristanka

1. Pacijent koji je podvrgnut tretmanu bez dobrovoljnog pristanka ima pravo:

1.1. da se informiše u svim slučajevima o svojim pravima;

1.2. da lično predstavlja legitimne interese u proceduralnim radnjama prisilnog smeštaja. U situacijama u kojima mu to ne dozvoljava zdravstveno stanje ove interese predstavlja zakonski zastupnik;

1.3. na obezbeđenu pravnu zaštitu u svim procesnim radnjama u kojima je prisutan , kao i u procesnim radnjama koje se neposredno odnose na njega ali u kojima nije prisutan;

1.4. da se pismeno informiše u roku od četrdeset i osam (48) sata o razlozima tretmana bez dobrovoljnog pristanka;

1.5. žalbe na odluku o tretmanu bez dobrovoljnog pristanka u nadležnom sudu;

1.6. na poštovanje privatnog i porodičnog života, uključujući i privatnost komunikacije i dopisivanja.

Član 22.

Postupak za smeštaj lica koja su podvrgnuta tretmanu bez dobrovoljnog pristanka u službama mentalnog zdravlja specijalizovane za ležaje

1. Lice koje se nalazi u okolnostima predviđenim članom 19. ovog zakona, upućuje se u službu mentalnog zdravlja specijalizovane za ležaje od strane medicinskog osoblja urgentne službe , od strane osobe koja je bliska sa njim ili od strane službenika ili druge osobe koja je upoznata sa njegovim zdravstvenim stanjem.

2. Policija Kosova, na zahtev medicinskog osoblja, pomaže tokom obavljanja lekarskih pregleda i transfera lica u službu mentalnog zdravlja specijalizovane za ležaje i garantuje privremenu zaštitu njegove imovine. U slučaju kada nedostaje trenutna pomoć medicinskog osoblja ,Policija Kosova je dužna da uz prisustvo članova porodice ili drugih bliskih osoba odvede lice u najbližu službu urgentne medicine.

3. Lekar u službi mentalnog zdravlja specijalizovane za ležaje odlučuje o tretmanu lica bez dobrovoljnog pristanka i odmah informiše medicinsko ili policijsko osoblje, članove njegove porodice i ostale osobe koje su bile u pratnji , kao i njegovog zakonskog zastupnika ukoliko je prisutan.

4. Lekar u službi mentalnog zdravlja specijalizovane za ležaje, koji odlučuje o tretmanu lica bez dobrovoljnog pristanka , detaljno beleži sve preduzete postupke u zdravstvenom kartonu i obaveštava šefa službe o smeštaju bez dobrovoljnog pristanka , u roku od četrdeset i osam (48) sata.

Član 23.

Ponovno razmatranje tretmana bez dobrovoljnog pristanka

1. Šef službe mentalnog zdravlja specijalizovane za ležaje u zdravstvenom kartonu izdaje posmeno naređenje o preispitivanju zdravstvenog stanja lica koje je smešteno bez dobrovoljnog pristanka. Preispitivanje obavlja Komisija lekara specijalista koja nije prisustvovala početnoj proceduri smeštaja lica koje je podvrgnuto tretmanu bez dobrovoljnog pristanka.
2. Nakon ponovne ocene zdravstvenog stanja, medicinsko osoblje popunjava zdravstveni karton svim neophodnim podacima i referiše šefu službe da li je tretman lica bez dobrovoljnog pristanka osnovan ili ne postoje razlozi za držanje lica u takvim uslovima.
3. Ako nakon preispitivanja, šef službe utvrdi da su razlozi za tretman bez dobrovoljnog pristanka prestali da važe i donosi naredbu o trenutnom prekidu tretmana lica bez dobrovoljnog pristanka. Odluka šefa službe sa obrazloženjem detaljno se beleži u zdravstvenom kartonu.
4. Ako nakon preispitivanja, šef službe utvrdi da postoje razlozi za dalji tretman bez dobrovoljnog pristanka, nastavlja se sa podvrgavanjem lica na prisilni tretman u ovoj službi. Nakon ove odluke, u roku od četrdeset i osam (48) sati, rukovodilac ustanove u kojoj se pružaju usluge mentalnog zdravlja specijalizovane za ležaje, prema preporuci od strane šefa službe, obraća se osnovnom sudu sa zahtevom da sud proceni obavljen postupak. Jedna kopija zahteva se stavlja na raspolaganje pacijentu, jednom užem članu porodice i/ili njegovom pravnom zastupniku.

Član 24.

Tretman bez dobrovoljnog pristanka po sudskoj odluci

1. Sudija razmatra podneti zahtev od strane rukovodioca ustanove u kojoj se pružaju usluge za mentalno zdravlje specijalizovane za ležaje o proceni tretmana bez dobrovoljnog pristanka, najkasnije u roku od četrdeset i osam (48) sati od prijema zahteva.
2. Služba mentalnog zdravlja specijalizovane za ležaje odmah sprovodi sudsku odluku .
3. U svakom slučaju, kada su razlozi za tretman lica bez dobrovoljnog pristanka prestali da važe, rukovodilac ustanove u kojoj se pružaju usluge mentalnog zdravlja specijalizovane za ležaje, članovi porodice ili zakonski zastupnik podnose zahtev o obustavljanju sudske odluke.

Član 25.

Posebni oblici medicinskog i hirurškog tretmana

1. Svaki medicinski i hirurški tretman, uključujući i elektrokonvulzivnu terapiju za lica sa mentalnim poremećajima , primenjuje se u svakom slučaju u interesu zdravstvenih potreba pacijenta , informisanja i dobijanja saglasnosti pacijenta ili njegovog zakonskog zastupnika, u skladu sa zakonskim odredbama na snazi.

2. Elektrokonvulzivna terapija primenjuje se nakon informisane saglasnosti pacijenta ili njegovog pravnog zastupnika, u skladu sa protokolima odobrenih po nalogu ministra zdravstva.

2.1. odluku o primeni elektrokonvulsivne-terapije donosi komisija lekara specijalista;

2.2. elektrokonvulzivno terapija se može primeniti samo u zdravstvenim tercijarnim ustanovama.

3. Elektrokonvulzivna terapija se ne primenjuje kod dece.

3. Pravila profesionalne etike, na osnovu kojih se obavljaju medicinske i hirurške procedure, primenjuju se i u slučajevima lica sa mentalnim poremećajima.

Član 26.

Ispitivanja i naučna istraživanja

Ispitivanja i naučna istraživanja nad licima sa mentalnim poremećajima mogu se preduzimati samo nakon dobijanja informisane saglasnosti od strane ovih pacijenata.

Član 27.

Fizičko ograničavanje

1. Fizičko ograničavanje lica sa mentalnim poremećajima primenjuje su u ustanovama mentalnog zdravlja specijalizovane za ležaje, prema odgovarajućim protokolima koji uključuju sledeće elemente:

1.1. prinudno fizičko sputavanje lica;

1.2. prinudnu upotrebu medikamenata;

1.3. imobilizaciju;

1.4. izolaciju.

2. Fizičko ograničenje primenjuje se u kratkom vremenskom periodu sa jasnim ciljevima, u skladu sa protokolima usvojenim od strane Ministarstva zdravstva. Sve preduzete procedure o realizaciji fizičkog ograničenja i razlozi njegovog preduzimanja detaljno se upisuju u kartonu pacijenta.

3. Tokom fizičkog ograničavanja, kontakti osoblja službe mentalnog zdravlja sa klijentom moraju biti aktivni i kontinuirani, koji prevazilaze rutinsko praćenje, u skladu sa protokolima usvojenim od strane Ministarstva zdravstva.

4. Zabranjena je primena fizičkog sputavanja kao kazneno sredstvo ili kao olakšavajuće sredstvo za osoblje službe.

5. Fizičko ograničavanje se primenjuje u uslovima kada:

- 5.1. postoji pisano ovlašćenje od strane psihijatra;
- 5.2. se primenjuje u manjem ograničenom obliku-sputavanje i kada obezbeđuje kontrolu agresivnog ponašanja pacijenta;
- 5.3. je upotrebljena sila proporcionalna sa uočenom opasnošću;
- 5.4. služba mentalnog zdravlja specijalizovana za ležaje ima neophodnu infrastrukturu za sprovođenje što sigurnijeg fizičkog ograničavanja prema standardima usvojenim od strane Ministarstva zdravstva.

6. Klijent/član porodice, zakonski zastupnik ili odgovarajuća državna institucija, u roku od četrdeset osam (48) sata moraju biti obavešteni kada je klijent subjekat ili kada postaje subjekat fizičkog ograničenja.

POGLAVLJE V MENTALNO ZDRAVLJE U USTANOVAMA ZA IZVRŠENJE KRIVIČNIH ODLUKA

Član 28.

Mentalno zdravlje u ustanovama za izvršenje krivičnih presuda

1. Zdravstvene ustanove za izvršenje krivičnih presuda su ustanove koje služe za tretman lica sa mentalnim poremećajima koji su počinili krivično delo za koje je nadležni sud doneo odluku o prinudnom lečenju u nekoj zdravstvenoj ustanovi, ili osuđenika koji pokazuju mentalne poremećaje koji se nalaze na izvršavanju kazne zatvora.
2. Svako lice koje pati od mentalnih poremećaja i koje se nalazi u ustanovama za izvršenje krivičnih presuda, ima pravo na jednak zdravstveni tretman unutar ustanova za izvršenje krivičnih presuda, prema istim standardima usvojenim od strane Ministarstva zdravstva za ostale zdravstvene ustanove.
3. Ministarstvo zdravstva, preko službi za mentalno zdravlje, prema potrebi pruža odgovarajuću pomoć za potrebe dijagnostike, lečenja i rehabilitacije bolesnika sa mentalnim poremećajima koji su zadržani u ustanovama za izvršenje krivičnih presuda.
4. Ministar zdravlja u saradnji sa Ministarstvom pravde predlaže vladi usvajanje podzakonskog akta kojim se određuju pravila organizovanja i funkcionisanja službi za mentalno zdravlje u ustanovama za izvršenje krivičnih presuda.

POGLAVLJE VI MONITORING MENTALNOG ZDRAVLJA

Član 29.

Stručni savet za mentalno zdravlje

1. Stručni savet za mentalno zdravlje je savetodavni organ ministra zdravlja. Delokrug, nadležnost, sastav, kao i mandat Stručnog saveta za mentalno zdravlje uređuju se podzakonskim aktom koji predlaže Ministarstvo zdravlja a usvaja Vlada.
2. Stručni savet za mentalno zdravlje savetuje ministra zdravstva u vezi sprovođenja obaveza koje proizilaze iz ovog zakona i ponovnih važnih zakonskih, organizativnih i tehničkih pregleda iz oblasti mentalnog zdravlja.

Član 30.

Spoljašnji monitoring službe mentalnog zdravlja

Narodni advokat, preko svojih mehanizama, redovno prati preko periodičnih inspekcija, poštovanje ljudskih prava i standarda koje se pružaju licima sa mentalnim poremećajima u oblasti službe mentalnog zdravlja.

Član 31.

Učešće neprofitabilnih organizacija

1. Ministarstvo zdravstva podržava inicijative neprofitnih organizacija koje imaju za cilj da pomognu u realizaciji strateških ciljeva Ministarstva zdravstva da razviju i unaprede ustanove zaštite mentalnog zdravlja, kao i onih organizacija koje imaju za cilj nezavisno spoljašnje praćenje poštovanja ljudskih prava u ovom sektoru.
2. Delatnost neprofitnih organizacija u ambijentu ustanova zaštite mentalnog zdravlja uređuje se na osnovu sporazuma saradnje sa Ministarstvom zdravstva. U svakom slučaju tokom delatnosti, ove organizacije poštuju zakonodavstvo na snazi i obezbeđuju neophodnu sigurnost etičkog i pravnog korišćenja ličnih i poverljivih podataka.

Član 32.

Razmatranje zahteva / žalbi interesnih grupa

1. Ustanove koje pružaju usluge mentalnog zdravlja, obavezne su da, u roku od petnaest (15) radnih dana, razmotre sve zahteve, žalbe i predloge udruženja ili drugih dobrovoljnih grupa pacijenata, članova porodice ili zainteresovanih lica za zaštitu interesa mentalno obolelih lica.
2. Zainteresovana stranka ima pravo da, u roku od petnaest (15) radnih dana, podnese Ministarstvu zdravlja žalbu protiv odluke institucija pomenutih u stavu 1. ovog člana. Ministarstvo zdravlja je dužno da odgovori stranki na žalbu u roku od trideset (30) radnih dana.

3. Protiv odluke Ministarstva zdravlja, stranka ima pravo da podnese žalbu nadležnom sudu u predviđenim zakonskom roku.

POGLAVLJE VII KAZNE NE ODREDBE

Član 33. Kaznene odredbe

1. Kada kršenje odredaba ovog zakona ne predstavlja krivično delo, predstavlja administrativni prekršaj i sankcioniše se kao u nastavku:

1.1. prekršaj člana 7. otkrivanje profesionalne tajne, sa izuzetkom slučaja predviđenim ovim zakonom, kažnjava se oduzimanjem prava obavljanja profesije do tri (3) godine;

1.2. prekršaj iz stava 1. člana 19. obavljanje dobrovoljnog tretmana bez dobijanja informisane saglasnosti, kažnjava se oduzimanjem prava obavljanja profesije do tri (3) godine;

1.3. prekršaj iz stava 3. člana 20. neinformisanje o pravima i razlozima tretmana kažnjava se novčanom kaznom od petsto (500) evra;

1.4. prekršaj iz stava 4. člana 22. neinformisanje u datom roku šefa službe, kažnjava se novčanom kaznom od petsto (500) evra;

1.5. prekršaj iz stava 4. člana 23. nepoštovanje datih rokova kažnjava se novčanom kaznom od petsto (500) evra;

1.6. kršenje člana 25. sprovođenje određenih medicinskih i hiruših tretmana koji su u suprotnosti sa ovim članom, kažnjava se oduzimanjem prava obavljanja profesije do tri (3) godine i novčanom kaznom od hiljadu (1.000) evra;

1.7. Kršenje člana 26. vršenje istraživanja u naučne svrhe, bez saglasnosti pacijenata, kažnjava se oduzimanjem prava na bavljanje profesijom do tri (3) godine i novčanom kaznom od hiljadu (1,000) evra;

2. Odgovorni ogran za izricanje i izvršenje kazni za prekršaje iz stava 1.2. 1.3. 1.4. 1.5. 1.6. i 1.7. ovog člana je Inspektorat Ministarstva zdravlja.

3. Organ odgovoran za izricanje i izvršenje kazni za prekršaje iz stava 1.1. i 1.6. ovog člana su komore zdravstvenih stručnjaka.

Član 34.
Donošenje podzakonskih akata

1. Za sprovođenje ovog zakona, Vlada Kosova i odgovarajuća ministarstva, u roku od jedne (1) godine od dana stupanja na snagu ovog zakona, donose odgovarajuća podzakonska akta koja su predviđena ovim zakonom.

2. Podzakonska akta koja su u primeni, ostaće na snazi do donošenja novih, pod uslovom da nisu u suprotnosti sa ovim zakonom.

Član 35.
Stavljanje van snage

Stupanjem na snagu ovog zakona, prestaju da važe sve zakonske odredbe koje su u suprotnosti sa ovim zakonom.

Član 36.
Stupanje na snagu

Ovaj zakon stupa na snagu petnaest (15) dana nakon objavljivanja u Službenom listu Republike Kosova.

Zakon br. 05/L-025
24. oktobar 2015.

Predsednik Skupštine Republike Kosova

Kadri VESELI